

Ст. ас. ВЯРА КЮРОВА, докторант

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ", гр. БЛАГОЕВГРАД

**ОЦЕНКА НА ДЕЙНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА АГЕНЦИЯ
ESTIMATE OF THE TOURIST AGENCY ACTIVITY**

Senior ass. Prof. VIARA KYUROVA, Ph.D. student

SOUTHWESTERN UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The development in the tourist branches qualified itself economic indicators, reflecting the effectiveness production – the one who servicing activity in the tourist enterprises. In this context the thing is survey to the now the procedure of the tourist agency is being prized. In result of the analysis, it is discovered that proof development of the entity to survey is being not monitored. Main task for the tourist agency of inspection rises up on her competitive position/statuses of the tourist markets, the elevation reports work in the effectiveness and the returnability.

Key words: effectiveness, returnability, indicators, estimate, tourist agency

ВЪВЕДЕНИЕ

Туризмът е една от движещите сили на икономиката, основана на знанието. На настоящия етап туризмът остава един от най-устойчивите и печеливши отрасли в световен мащаб (Стратегии в туризма, 2003). Същевременно развитието на туристическия отрасъл се характеризира с икономически показатели, отразяващи от една страна количествени и качествени характеристики на реализираните услуги, а от друга – ефективността на производствено-обслужващата дейност в туристическите предприятия. Процесът на масовизация на туристическата потребност и превръщането ѝ от индивидуална в обществена обуславя необходимостта от измерване на икономическата ефективност на туризма. В резултат на това, нараства значимостта и ефективността на туристическата дейност за отделните стопански субекти (Нешков и др., 2001).

В този контекст целта на настоящето изследване е да се оцени дейността на туристическа агенция "Риксида" ООД за периода 2001-2005 г.

За постигане на целта се поставят за решаване следните задачи:

• да се обобщят и оценят резултатите от финансовия анализ на обекта на изследване за периода 2001-2005 г.;

• да се изследва динамиката на показателите за анализ;

• въз основа на резултатите да се направят съответни изводи.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

За постигане целта на разработката са използвани материали, свързани с повишаване на ефективността на дейността в туристическата агенция. Изследването обхваща периода 2001-2005 г. Използвана е информация от годишните счетоводни отчети на туристическата агенция. При изследването са приложени диалектическия подход, метода на сравнението, графичен метод, индексен метод и методиката за комплексен анализ на Алтман (Idleman). Като се има предвид, че с помощта на средствата на икономическия анализ се установяват резервите за цялостното усъвършенстване на бизнеса, за подобряване качеството на обслужването, нарастване производителността на труда и др., то за нуждите на анализа са наблюдавани редица финансово-икономически показатели. Анализът и оценката на

дейността на “Риксида” ООД е осъществен в няколко основни направления, с помощта на показателите за: рентабилност; ефективност на приходите и разходите; ликвидност; финансова автономност; обръщаемост на МКА и за събиране на вземанията. Окончателната оценка се прави въз основа на анализ на динамиката и сравняване на фактическите стойности на изследваните показатели с базисните.

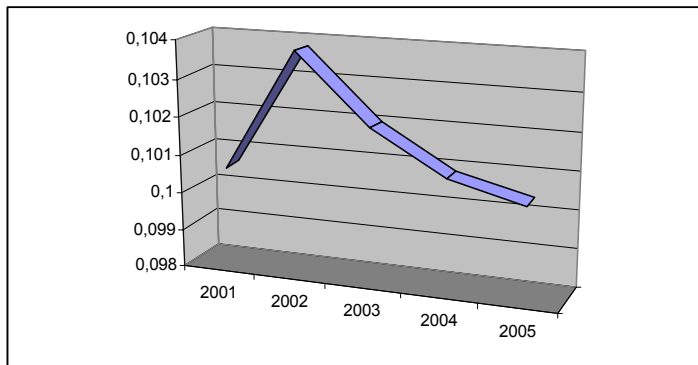
РЕЗУЛТАТИ И ОБОЩЕНИЯ

В туризма ефективността показва постигнатите резултати, съизмерени с разходите на труд в процеса на туристическото обслужване (Нешков и др, 2001). Тя се разглежда обикновено в контекста или като част от обществената ефективност и се определя като рационално използване на туристическите ресурси и производствени фактори с цел създаване и реализация на висококачествен туристически продукт, съответстващ на потребностите на туристите при минимално разходване на средства и оптимално опазване на туристическите места (Балабанов, 1999). Ефективността като икономически показател разкрива способността на предприятието да влага оптимално своите средства в дейността, за да получава очакваната изгода (Божков, 2003). Определена като съотношение между резултатите и изразходваните за тяхното получаване ресурси, тя показва доколко успешно е функционирала дадена система (Шопов, 1999). Наблюдението на показателя разкрива степента, в която усилията на турагентите са донесли икономическа изгода. Същевременно в сферата на туризма рентабилността показва степента на оползотворяване на

разходите и ресурсите в процеса на осъществяване на туристическата дейност (Атанасова, 1987). Рентабилността е икономическа категория, която характеризира способността на капитала да носи полза на собственика и на юридическия субект за определено време. Тя е основа на финансовата независимост (Адамов, Захариев, 1991) и осигурява просперитета на фирмата (Адамов и др., 1995). Това става чрез капитализация на част от печалбата. Според нас рентабилността на туристическата агенция е основен индикатор за успешното ѝ развитие. Следователно анализът и оценката на рентабилността са необходими, тъй като тя разкрива способността на туристическата агенция в резултат от своята цялостна дейност и влагането на ресурси за осъществяването ѝ да получава печалба.

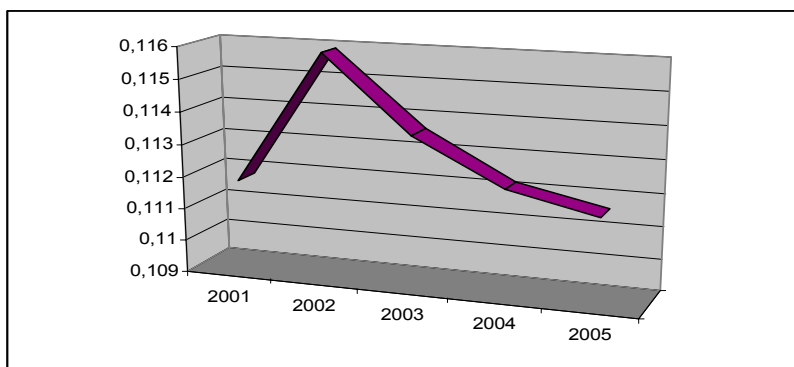
От данните могат да се направят следните изводи: през изследвания период стойностите на всички коефициенти на рентабилност са близки до единица. Това означава, че рентабилността на Риксида ООД е ниска. От динамичният анализ на рентабилността се вижда, че най-благоприятни са стойностите на коефициентите на рентабилност за туристическата агенция през 2002 г. След 2002 г. обаче се очертава неблагоприятна тенденция на непрекъснато понижение на рентабилността (виж фигури 1, 2 и 3). Същевременно по отношение на рентабилността на активите, представена на фигура 4, следва да отбележим, че се наблюдава тенденция на растеж до 2004 г., последвана от спад през 2005 г.

Фигура 1 Коефициента на рентабилност на приходите от продажби за 2001-2005 г.

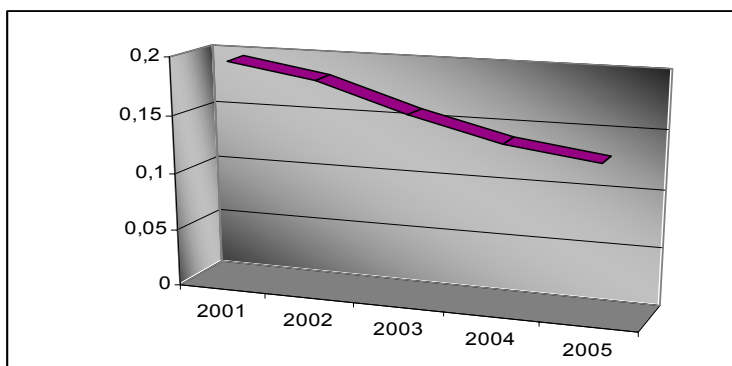
Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

Фигура 2 Стойност и динамика на коефициента на рентабилност на база разходи на Риксида ООД

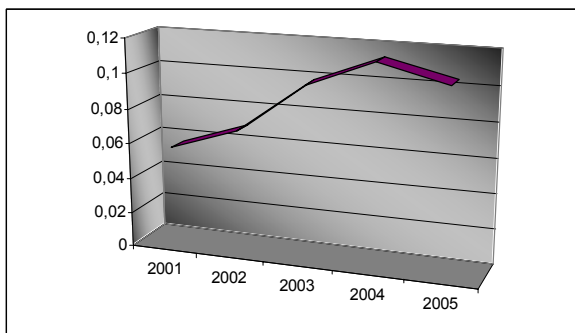
Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

Фигура 3 Стойност и динамика на коефициента на рентабилност на СК на Риксида ООД

Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

Фигура 4 Стойност и динамика на коефициента на рентабилност на активите на Риксида ООД

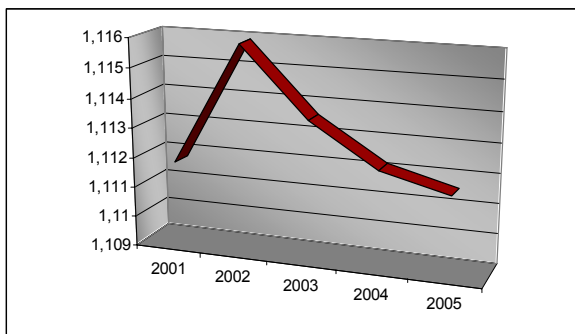

Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

По отношение на показателите за ликвидност могат да се направят следните изводи: от фиг. 5 и 6 се вижда, че ефективността на дейността на туристическата агенция за периода 2001-2005 г. е ниска. За туристическата агенция най-висока е стойността на коефициента на ефективност на разходите през 2002 г.,

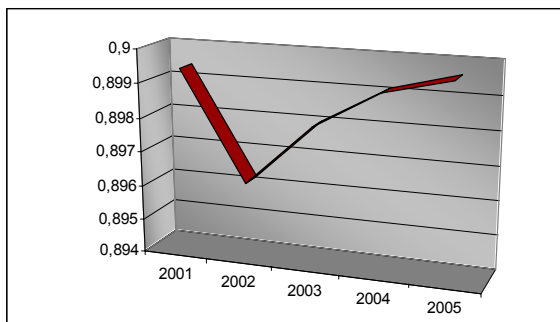
след което се наблюдава тенденция на непрекъснато понижение. Същевременно най-благоприятна е стойността на коефициента на ефективност на приходите през 2005 г., но като цяло коефициента бележи разнопосочни отклонения в динамиката си.

Фигура 5 Стойност и динамика на коефициента на ефективност на разходите на Риксида ООД

Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

Фигура 6 Стойност и динамика на коефициента на ефективност на приходите на Риксида ООД

Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

Резултатите от анализа на финансовото състояние на туристическата агенция показват връзката между стойността и динамиката на собствените КА, ликвидността и платежоспособността на предприятието. Тъй като за периода 2001-2005 г. в изследваната туристическа агенция не се отчитат краткосрочни инвестиции коефициентите на абсолютна и незабавна ликвидност съвпадат. Показателите за ликвидност за периода 2001 -2005 г. са много динамични. От данните в табл.1 се вижда, че по отношение на коефициентите на абсолютна и незабавна ликвидност за Риксида ООД за изследвания период се наблюдава процес на повишаване на стойността им, последвано от

намаляване през 2005 г. Стойността и динамиката на коефициента на бърза ликвидност не се отличава съществено от тази на абсолютната и незабавната ликвидност, т.е. наблюдава се сходна благоприятна тенденция на повишаване на бързата ликвидност. През 2004 г. например, рязко нараства абсолютната, а също и бързата ликвидност. По отношение на коефициента на обща ликвидност може да се направи изводът: за Риксида ООД за целия период с изключение на 2001 г. и 2002 г. той е по-висок от единица и като цяло е с тенденция на повишаване. Същевременно се наблюдава сходна тенденция в динамиката на коефициентите на бърза и обща ликвидност.

Таблица 1. Стойност и динамика на показателите за ликвидност на Риксида ООД за 2001-2005 г.

Показатели	Година				
	2001	2002	2003	2004	2005
Коефициент на абсолютна ликвидност	0,1699	0,3483	0,6102	1,2744	1,5274
а)абс. прираст	-	0,1784	0,2619	0,6642	0,2530
Коефициент на незабавна ликвидност	0,1699	0,3483	0,6102	1,2744	1,5274
а)абс. прираст	-	0,1784	0,2619	0,6642	0,2530
Коефициент на бърза ликвидност	0,2967	0,5360	0,8101	1,7531	2,2947
а)абс. прираст	-	0,2393	0,2741	0,9430	0,5416
Коефициент на обща ликвидност	0,5036	0,7504	1,1480	2,810	3,5735
а)абс. прираст	-	0,2468	0,3976	1,6620	0,7635

Важен аспект на анализа е и анализът на финансовите съотношения между елементите на капитала. Това дава възможност за по-пълна оценка на структурата и трансформациите вътре и между собствения и привлечен капитал. На тази основа предприятието (туристическото – б.а.) може да формира определени финансови стратегии с оглед поддържането на даден финансов стабилитет (Тимчев, 1999). По-важните съотношения са систематизирани и представени в табл. 2.

От данните в табл. 2 се вижда, че коефициента на собствения капитал е по-голям от 0,5 с изключение на 2001 г. и 2002 г., т.е. само в тези години Риксида ООД е финансово независима. За изследваната туристическа агенция коефициента на финансова автономност е по-голям от единица за целия период, с изключение на 2001 г. и 2002 г., но е в границите от 3 до 5 само през 2004 г. и 2005 г. По отношение на финансовия ливъридж за целия изследван период той е в оптимални граници само през 2003 г.

Таблица 2. Стойност на коефициентите на собствения капитал, капиталов механизъм, финансова автономност, задлъжнялост и Leverage на Риксида ООД за 2001-2005 г.

Показатели	Година				
	2001	2002	2003	2004	2005
$K_{СК}$	0,29	0,38	0,62	0,81	0,80
$K_{мех}$	0,71	0,62	0,38	0,19	0,20
$K_{фа}$	0,41	0,61	1,61	4,21	3,93
K_3	2,44	1,64	0,62	0,24	0,25
L_e	0,71	0,62	0,38	0,19	0,20

Изводът, който може да се направи е, че туристическата агенция не е използвала в достатъчна степен ефекта на “финансовия лост” за повишаване на рентабилността на собствения капитал. Анализът на данните показва, че Риксида ООД е била в рискова ситуация по отношение на капиталовата структура през 2001 г. и 2002 г. и същевременно през целия изследван период е с влошена капиталова структура.

В хода на анализа на финансовата стабилност е необходимо да се направи оценка на събираемостта на краткосрочните вземания, която би допринесла за по-реалистичен анализ на ликвидността на туристическата агенция, т.е. на възможностите за покритие на дълга. Тези резултати следва да се анализират и интерпретират паралелно с ликвидността и платежоспособността, която е тясно свързана и произтича от ликвидността (Николов, 1995). В този смисъл интерес представлява и влиянието на събиране на вземанията от клиенти, изразяващ средното време между продажбата и получаването на постъпленията от продажбите върху

ликвидността на предприятието (Райков, 2002). Резултатите от анализа на продължителността на периода на събиране на вземанията от клиенти са представени в табл. 3. От данните в таблицата се вижда, че за туристическата агенция продължителността на периода на събиране на вземанията от клиенти бележи големи отклонения в отделните години, като не се наблюдава устойчива позитивна тенденция на намаляване на продължителността.

Важен момент, при анализа на КА е и анализът на тяхната обръщаемост. Важността на този анализ е свързана с обстоятелството, че обръщаемостта на КА има много съществено значение за общата стойност на приходите и печалбата на организацията (Дончев, 2004). За анализ на обръщаемостта на МКА са използвани показателите времетраене на един оборот и брой на оборотите – табл. 3. Резултатите от анализа на обръщаемостта на КА на изследваната туристическа агенция за периода 2001-2005 г. показват, че не се очертава устойчива позитивна тенденция на ускоряване на обръщаемостта.

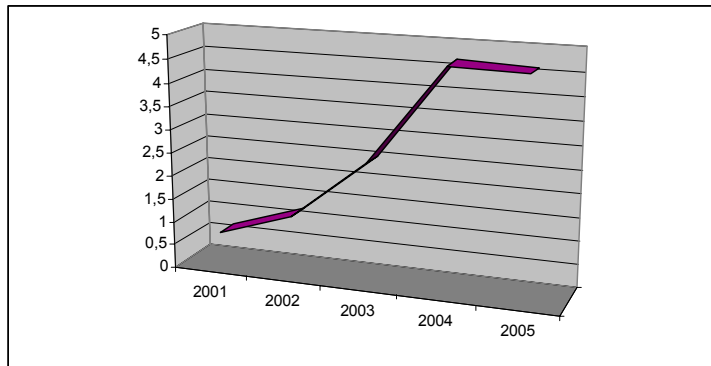
Таблица 3. Стойност и динамика на периода на събиране на вземанията от клиенти, времето на един оборот на МКА, броя на оборотите на Риксида ООД за 2001-2005 г.

Показатели	Година				
	2001	2002	2003	2004	2005
Период на събиране на вземанията от клиенти - дни	22	15	9	11	20
а)абс. прираст	-	-7	-6	2	9
Време на един оборот в дни	93	72	48	65	90
а)абс. прираст	-	-21	-24	17	25
Броя на оборотите	4	5	7	6	4
а)абс. прираст	-	1	2	-1	-2

Важно условие при оценката на дейността на туристическата агенция е основните показатели да бъдат разглеждани в тяхната взаимна връзка и зависимост. Методиката на **Eidleman** [29] в областта на комплексния анализ на фирмата, чрез използване на съвкупност от показатели за оценка и взаимовръзката помежду им,

(независимо че се основава на дългогодишни емпирични проучвания на голям брой предприятия в САЩ) според нас, дава възможност да се направи комплексна оценка на финансово-икономическото състояние и да се очертае тенденциите и перспективите за бъдещото развитие на предприятието.

Фигура 7 Стойности на Z -Score за 2001-2005 г.

Изт.: Годишни финансови отчети на Риксида ООД и собствени изчисления

Съгласно критериите за оценка според стойността на Z туристическата агенция е била в най-добро състояние през 2004 г. и 2005 г. Комплексната оценка на финансовото състояние чрез теста Z – score показва, че за периода критерият за просперитет Z по-голямо от 3 е изпълнен за туристическата агенция през 2004 г. и 2005 г. Z е по-малко от 1,8 през 2001 г., т.е. според Z – score в тази година Риксида ООД е в много лошо финансово състояние. В останалите години на периода туристическата агенция, според Z – score е в нестабилно финансово положение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На основа на изложеното в разработката могат да се направят следните основни изводи:

➤ за периода 2001-2005 г. не се наблюдава устойчиво развитие на туристическата агенция;

➤ икономическите процеси протичат твърде динамично, стойностите на показателите за финансов анализ се колебаят в широки граници, често в две

последователни години се наблюдават екстремални стойности на отделните показатели;

➤ за някои показатели се очертават тенденции в тяхната динамика за периода 2001-2005 г. за туристическата агенция;

➤ по друга част от показателите за анализ не се очертават никакви тенденции в динамиката им или пък тенденциите са разнопосочни;

➤ стойностите на Z – теста за периода 2001-2005 г. показват, че туристическата агенция не е била в много добро финансово състояние, с изключение на 2004 г. и 2005 г.

Очевидно е, че за периода 2001-2005 г. не се наблюдава устойчиво развитие на Риксида ООД. В тази връзка според нас една от основните задачи за туристическата агенция с оглед издигането на конкурентните ѝ позиции на туристическите пазари се явява повишаването на ефективността и рентабилността.

ЛИТЕРАТУРА

- Адамов, В., В. Захариев.** 1991. Рентабилност на фирмата. Акад. Изд. Ценов, Свищов, с.15
- Адамов, В., Р. Лилова, В. Захариев.** 1995. Финансов мениджмънт. Абагар, В.Търновор с.333
- Балабанов, К., А. Балабанов.** 1999, Экономика туризма, Москва, с.51
- Божков, В.** 2003.Интерпретация и анализ на финансовите отчети с общо предназначение, Мисъл, С., с.37
- Георгиев, В.** 1996. Анализ на икономическата ефективност на предприятието. Български счетоводител, бр. 9
- Дончев, Д.** Анализ на стопанската дейност. Софттрейд, С., с.52
- Нешков, М. и др.** 2001. Въведение в туризма. унив.изд. Икономически университет, Варна
- Николов, Н.** 1995. Финансов анализ. Princesps, Варна, с.37
- Райков, Г.** 2002. Основи на финансовия мениджмънт. ИК Галактика, София, с.54
- Стратегии в туризма.** 2003. Институт за икономическа политика. Симолини-94, С., с.11
- Тимчев, М.** 1999. Финансово-стопански анализ. Тракия-М, С., с.213
- Шопов, Д. и др.** 1999.Икономика на труда. Тракия-М, С., с.236
- Eidleman, J.** Z scores-a guide to failure prediction. Available from: <http://www.nysscpa.org/cpajournal/old/16641866.htm>, visited on: 20.11.2005